

9. Упровадження кредитно-модульної системи організації навчання в післядипломній освіті педагогів» // Збірник науково-практичних матеріалів, Харків, за заг. ред. Л. Покроєвої – Х.: ХАНО, 2013. –103 с. (pdf-формат). – Режим доступу: http://conf-hano.at.ua/news/elektronnij_zbirnik_materiv/2013-12-30-341.
10. Чернікова Л.Г. Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти в умовах євроінтеграційних процесів / Л. Г. Чернікова // матер. щорічної звітної всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 15-річчю АПН України, 11-12 квітня 2007 року. – Донецьк, 2007. – 388 с.]. [Управління розвитком людських ресурсів : [монографія] / Н. І. Верхоглядова, С. Б. Ільїна, Н. А. Іваннікова, О. В. Лаврінченко. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – 317 с.

Покроєва Л.Д.

УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГОВ В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются задачи и пути модернизации системы последипломного педагогического образования в Украине; определяются условия, направленные на обновление и модернизацию профессиональных знаний, формирование новых компетентностей педагогов. Актуализируются возможности региональных (областных) учреждений последипломного педагогического образования относительно научно-методического обеспечения учебно-воспитательного процесса, научно-организационного и психолого-педагогического сопровождения инновационной и самообразовательной деятельности педагогов в межкурсовый период.

Ключевые слова: условия развития, непрерывное, последипломное образование, профессиональное мастерство, профессиональные компетентности, развивающая среда, межкурсовый период, методическая работа.

Liubov Pokroieva

CONDITIONS FOR DEVELOPMENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCIES OF TEACHERS IN THE SYSTEM OF IN-SERVICE TEACHER TRAINING EDUCATION

The article deals with the problems and ways of modernizing the system of in-service teacher training education in Ukraine. The conditions for updating and upgrading teachers' professional knowledge, developing new competencies are defined. The article highlights the potential of regional in-service teacher training institutes regarding scientific and methodological support of the educational process, scientific, organizational, psychological and pedagogical support of innovative activities and self-education of teachers in the period between the courses. It is noted that in the course of training more attention should be paid to updating teachers' professional knowledge, developing new competencies, especially diagnostic, monitoring, analytical and methodological. The idea of the differentiated approach to the organization of work with teachers, which aims to motivate teachers for increasing professional skills, continuous self-development, is grounded. The article highlights the practice of Kharkiv Academy of Continuous Education, where the model of in-service teacher training is upgraded, distance in-service training is proposed, the period of extra-mural studies is lengthened, hands on training is provided, trainees have possibility to choose optional advanced courses which correspond to their professional interests or concerns. As a means of stimulating the successful training there has been introduced summative testing, which aims to measure proficiency of teachers in information and communication technologies, new professional skills and modern teaching techniques. We developed methodological program, which defines the conditions of development of professional competences of teachers, namely creating developmental environment, implementing innovations in content and forms of in-service teacher training, developing professional skills of teacher trainers. Corresponding forms of work with teachers in the period between the courses are developed for each group according to the professional development.

Keywords: conditions for development, in-service teacher training education, professional skills, professional competencies, developmental environment, period between the courses, methodological work.

Подано до редакції 09.11.2016.

УДК 378.015.31:005.3

© 2016

Ступак О.Ю.

МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розглядається методологічне підґрунтя вивчення проблеми формування управлінської культури майбутніх учителів, що забезпечувалося системним, суб'єктно-діяльним, особистісно зорієнтованим, культурологічним, акмеологічним науковими підходами. У контексті нашого дослідження управлінська культура майбутніх учителів виступає інтегрованою якістю особистості, що синтезує професійні й особистісні характеристики, важливі для здійснення ефективної управлінської діяльності на засадах постійного самовдосконалення.

Ключові слова: управлінська культура майбутніх вчителів, управлінська компетентність, системний підхід, суб'єктно-діяльний підхід, особистісно орієнтований підхід, культурологічний підхід, акмеологічний підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Процеси глобалізації та інтеграції, що відбуваються у світі, вимагають від сучасної людини постійної готовності до швидкої адаптації до змін, переміщень у соціальному просторі як по горизонталі, тобто територіально, так і по вертикалі – під час кар'єрного зростання. Високі вимоги до сучасного фахівця, здатного не лише орієнтуватися, а й ефективно управляти ситуацією, процесом, колективом, творчо опанувати комунікативні дії, проявляти організаторські здібності у швидкозмінних умовах суспільної та професійної діяльності. Особливого значення професійної якості й навички управлінської діяльності набувають для педагога, оскільки діяльність учителя, зокрема класного керівника, спрямована на управління навчально-виховним

процесом, колективом учнів, взаємодію з адміністрацією, колегами, батьками, організацію позанавчальної діяльності, тому цілеспрямоване їх формування є важливим складником підготовки до вирішення педагогічних завдань.

Інтенсивний розвиток науково-дослідної діяльності в різних сферах став поштовхом до поглибленого вивчення та збагачення вітчизняної теорії управління, у тому числі в пошуку нових підходів у системі управління освітою, використанні наукового менеджменту в освітній практиці, що призвело до виникнення таких понять, як освітній і педагогічний менеджмент, що виступає площиною формування управлінської культури майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблему становлення професійної компетентності керівників освітніх закладів, зокрема формування управлінської культури фахівців, розкрито в розвідках Л. Васильченко, В. Волошки, Т. Горюнової, Є. Павлютенкова, О. Позднякова, Е. Тонконоги, М. Якібчука. Вивченню процесів формування управлінської культури майбутніх педагогів присвячено дисертаційні роботи А. Губи, І. Кузнецової, А. Маурі, О. Позднякова, Т. Пономаренко, І. Прокопенко, І. Семенової.

Методологічну основу дослідження проблеми формування управлінської культури майбутніх учителів визначили філософські ідеї про взаємозв'язок, взаємозумовленість, цілісність та єдність явищ і процесів навколишнього світу; категорії загального, особливого й одиничного; принципи науковості, об'єктивності, цілісності, інтеграції (як одного з аспектів процесу розвитку); роль культури у формуванні духовності та професіоналізму особистості; основні положення системного (В. Афанасьєв, В. Беспалько, Ю. Конаржевський, В. Лазарев, М. Поташник, В. Садовський, П. Щедровицький, Е. Юдін та ін.), суб'єктно-діяльнісного (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.), особистісно зорієнтованого (Г. Балл, І. Бех, А. Бойко, С. Гончаренко, В. Євдокимов, Д. Леонтьєв, В. Лозова, О. Пехота, С. Савченко, В. Сериков та ін.), культурологічного (А. Арнольд, В. Болгаріна, В. Бочарова, В. Гриньова, І. Ісаєв, Н. Крилова, М. Подберезський, І. Прокопенко, В. Сластьонін, Н. Ткачова), акмеологічного (В. Вакуленко, А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузьміна, В. Сластьонін) підходів; гуманістичні ідеї в освіті.

Формування цілей статті... Мета даної статті полягає у визначенні основних методологічних підходів формування управлінської культури майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Методологічне підґрунтя вивчення проблеми формування управлінської культури майбутніх учителів забезпечувалося системним, суб'єктно-діяльним, особистісно зорієнтованим, культурологічним, акмеологічним науковими підходами.

Системний підхід як теоретико-методологічна основа дослідження був реалізований у працях багатьох учених, а саме: І. Блауберг, Б. Гершунський, С. Гончаренко, А. Здравомислова, Ю. Конаржевський, П. Щедровицький, Е. Юдін та ін. У межах нашого дослідження необхідність *системний підхід* передбачав розгляд управлінської культури як певної педагогічної системи та дав можливість розкривати закономірні зв'язки між окремими її компонентами; забезпечував цілісність, взаємозв'язки всіх компонентів формування управлінської культури майбутніх учителів як складової загальної культури особистості. Спираючись на системний підхід як загальнонауковий було визначено вектор дослідження в напрямку сукупного, систематичного, комплексного запровадження організаційно-педагогічних умов формування управлінської культури майбутніх учителів.

Застосування *суб'єктно-діяльнісного підходу* дало змогу виявити чинники, що впливають на суб'єктність позиції студентів-активістів, розвиток управлінських якостей майбутніх учителів під час їхньої професійної діяльності (А. Абульханова-Славська, В. Беспалько, Д. Леонтьєв, С. Подмазін). Дослідники зазначають, що в системі управління складаються суб'єкт-об'єктні відносини як по горизонталі між паралельними підструктурами, так і по вертикалі між ієрархічними підструктурами. Таким чином, для здійснення управлінського процесу необхідною є наявність мотивації, здібностей керування в суб'єктах управління та бажання виконувати розпорядження в об'єктах управління для того, щоб процес управління мав двосторонній зв'язок [1, с. 17].

Для нашого дослідження методологічно важливим є розуміння того, що у вищому навчальному закладі особистість студента не „підганяється” під комплект заздалегідь програмованих якостей, як справедливо зазначає С. Савченко, а створюються умови для повноцінного прояву й гармонійного розвитку всіх особистісних функцій студентів, що характеризує *особистісно орієнтований підхід* [6, с. 188].

У якості стратегічного орієнтиру дослідження формування управлінської культури майбутніх учителів застосовувався *культурологічний підхід* (А. Арнольд, І. Бех, В. Болгаріна, В. Бочарова, В. Гриньова, Т. Зюзіна, І. Ісаєв, Н. Крилова, М. Подберезський). Це передбачало створення умов для самовизначення, самореалізації особистості студента як складників загальної культури майбутнього вчителя, зокрема його управлінської культури [4, с. 11]. Використання зазначеного підходу дало змогу окреслити основні механізми досліджуваного процесу, що забезпечував формування загальної культури майбутніх учителів, створюючи належне культурне підґрунтя для розвитку їхньої професійної й управлінської компетентності.

Реалізація ідей *акмеологічного підходу* (В. Вакуленко, А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузьміна, В. Сластьонін) у процесі дослідження формування управлінської культури майбутніх учителів зумовлена націленістю роботи зі студентами на їхній саморозвиток, удосконалення особистісних якостей управлінської компетентності та професійної педагогічної

майстерності. Водночас, зазначений підхід надав методологічні орієнтири для технологічної підготовки вчителя, що є важливим на шляху до успіху в професійній діяльності, до вершин педагогічної творчості [2, с. 22].

У руслі нашого дослідження методології формування управлінської культури майбутніх учителів важливим вбачаємо аналіз понять управлінської компетентності в цілому та управлінської культури майбутнього вчителя зокрема.

Поняття *управлінської компетентності* фахівців науковці характеризують наявністю сукупності організаторських, конструктивних, комунікативних умінь, творчого підходу до вирішення професійних проблем, здатністю якісно виконувати свої функції в змінних умовах, вести результативну управлінську діяльність, організовувати, регулювати та координувати роботу колективу, забезпечувати активність кожного співробітника (В. Веснін, В. Волошка, Л. Ківерялг, В. Кричевський, Е. Тонконога) [3, с. 57-68].

На кожному етапі розвитку суспільства до проблеми підготовки компетентних управлінців висувалися специфічні вимоги відповідно з часом й економічною ситуацією, що були поштовхом для організації навчання й накопичення управлінського досвіду. Кожне нововведення до управлінської практики було враховано, осмислено та використано в навчальних ситуаціях. Тому з певністю можна стверджувати, що сучасний менеджмент інтегрує в собі збагачений роками управлінський досвід, знання, уміння, традиції [8, с. 2].

Потреба в управлінні інноваційними освітніми процесами сприяє встановленню високих вимог до особистості та професіоналізму педагогів. Важливе місце в становленні професіоналізму сучасного освітянина посідає *управлінська компетентність*, що проявляється не тільки в чіткому виконанні традиційних управлінських функцій, а й забезпеченні розвитку педагогічної освітньої системи. У свою чергу професіоналізм управлінської діяльності виявляється в здатності керівника максимально враховувати умови, закономірності та принципи діяльності в професійній сфері [7, с. 106, 132]. Тому готовність до управлінської діяльності в нових умовах суспільства й освіти стає необхідним елементом педагогічної діяльності.

Студент, майбутній фахівець, формується в умовах впливу на нього соціальних процесів, педагогічного керівництва з боку освітньої системи. Проте, у контексті дослідження процесів фахової підготовки майбутнього вчителя, фахівець формується за умови виявлення власної активності в професійному становленні [5, с. 31].

Водночас, діяльність сучасного вчителя, виходячи за межі навчально-виховного процесу, спрямовується на розширення власного інформаційно-комунікативного простору, самоосвіти, постійного творчого розвитку, вдосконалення професійних навичок. Важливим підґрунтям набуття педагогічного досвіду управлінської діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів виступає активна участь у молодіжних, громадських організаціях, зокрема органах студентського самоврядування ВНЗ, що сприяє зацікавленості суспільним життям і новинами наукових здобутків, формуванню активності, сталого прагнення до саморозвитку.

Управлінська компетентність як система особистісних, професійних й управлінських якостей у контексті дослідження розуміється як обов'язковий етап, підґрунтя формування управлінської культури майбутніх учителів.

У контексті нашого дослідження *управлінська культура* майбутніх учителів виступає інтегрованою якістю особистості, що синтезує професійні й особистісні характеристики, важливі для здійснення ефективної управлінської діяльності на засадах постійного самовдосконалення. Очевидно, що від ступеня її розвитку залежить ефективність усієї системи управління будь-якої сфери діяльності, адже висока управлінська культура в процесі свого функціонування означає справжнє мистецтво.

Висновки... Під час визначення методології дослідження формування управлінської культури майбутніх учителів були відокремлені основні методи, що впливають на формування управлінської культури майбутніх учителів та проаналізовані поняття управлінської компетентності в цілому та управлінської культури майбутнього вчителя зокрема.

Використана література:

1. Бандурка А. М. Психологія управління / Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянська Е. В. – Х. : Фортуна-прес, 1998. – 464 с.
2. Вакулєнко В. М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусі, Росії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.01 – „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / В. М. Вакулєнко. – Луганськ, 2008. – 46 с.
3. Волошка В. Реалізація організаційно-педагогічних умов формування розвитку управлінської компетентності менеджера соціальної сфери / В. Волошка // Гуманізація навчально-виховного процесу (Спецвипуск). Ч. 1. / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ, 2011. – Вип. 7, ч. 1. – С. 57-68.
4. Губа А. В. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Губа Анатолій Васильович. – Х., 2010. – 512 с.
5. Прокопенко І. А. Формування професійно-менеджерської культури майбутнього вчителя : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Прокопенко Ірина Адріївна. – Харків, 2008 – 226 с.
6. Савченко С. В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.05 / Савченко Сергій Вікторович. – Луганськ, 2004. – 455 с.

7. Сорочан Т. М. Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис . ... док. пед. наук : 13.00.04 / Тамара Михайлівна Сорочан. – Луганськ, 2005. – 472 с.
8. Становлення системи наукових поглядів на проблему розвитку управлінської компетентності менеджерів освіти [Електронний ресурс] / В. Є. Берека // Педагогічний дискурс. – 2007. – Вип. 3. – Режим доступу до журн. : www.ua/portal/soc_gum/peddysk/2007_02/bereka.pdf.

Ступак О.Ю.

МЕТОДОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

В статье рассматриваются методологические основы изучения проблемы формирования управленческой культуры будущих учителей, что обеспечивалось системным, субъектно-деятельностным, личностно ориентированным, культурологическим, акмеологическим научными подходами. В контексте нашего исследования управленческая культура будущих учителей выступает интегрированным качеством личности, что синтезируют профессиональные и личностные характеристики, важные для осуществления эффективной управленческой деятельности на основе постоянного самосовершенствования.

Ключевые слова: управленческая культура будущих учителей, управленческая компетентность, системный подход, субъектно-деятельный подход, личностно-ориентированный подход, культурологический подход, акмеологический подход.

Stupak O.

METHODOLOGY OF FORMATION OF ADMINISTRATIVE CULTURE OF FUTURE TEACHERS

Methodological foundations of the previous studies into the problem of how future teachers should attain necessary administrative culture rested upon systemic, subjective, learner-oriented, cultural, acmeological scientific approaches.

In our research systemic approach enabled to treat administrative culture as a pedagogical system and reveal natural connections between its various components; it also ensured integrity and interrelation between all means of attaining administrative culture by future teachers as an important element of the personality's general culture. The use of subject-activity approach allowed us to identify factors that determine subjective traits of activist students and development of managerial qualities by future teachers in their professional activities. Necessary conditions for full manifestation and harmonious development of all the personal features of students were defined by personality-oriented approach. Culturological approach focused on conditions of students' self-determination and self-realization as components of general culture of future teachers, in particular their administrative culture. Employment of the ideas of acmeological approach to the research of formation of administrative culture of future teachers increased understanding of students' personal development, improvement of their personal qualities in the process of systematic work in student government as the basis of administrative competence and professional teaching skills.

Administrative competence as a system of personal, professional and managerial qualities in the context of the research is understood as a compulsory stage, the basis of formation of administrative culture of future teachers.

In the context of our research the administrative culture of the future teachers appears as an integrated quality of the personality, synthesizing professional and personal characteristics that are important for implementing effective management activities based on continuous improvement.

Keywords: administrative culture of future teachers, administrative competence, systemic scientific approach, subjective scientific approach, learner-oriented scientific approach, cultural scientific approach, acmeological scientific approach.

Подано до редакції 10.10.2016.